

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کمیته عالی برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری
وزارت امور اقتصادی و دارایی

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

مروری بر سرمایه فکری سبز و عملکرد مالی (نظریه‌ها، عوامل و ویژگی‌ها)

حسنا فتحی نیا^a، غریبه اسماعیلی کیا^b

^a دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه ایلام

^b دانشیار حسابداری دانشگاه ایلام

نویسنده مسئول: حسنا فتحی نیا (hosnafathinia@gmail.com)

چکیده: سرمایه فکری دانشی است که شرکت‌ها از آن برای کسب مزیت رقابتی استفاده می‌کنند. در چند دهه اخیر تأکید روزافزون به حمایت از محیط زیست و اجرای اصول توسعه پایدار، منجر به معرفی حوزه نوینی از سرمایه فکری تحت عنوان سرمایه فکری سبز شده که این حوزه به تمامی دارایی‌های متوسط سرمایه نامشهود، دانش، توانایی‌ها و روابط در خصوص حفاظت از محیط یا نوآوری سبز، در سطوح فردی یا سازمانی یک شرکت اطلاق می‌شود. شرکت فکری سبزی می‌تواند خود را از رقبای موجود متمایز کرده و مانع ورود تازه واردان به بازار شوند. لذا بر مبنای مفاهیم نظری به نظریه رسد افشای سرمایه فکری با مفهوم افشای سرمایه، عملکرد مالی شرکت رابطه دارد، بر این اساس هدف این مطالعه تعیین تاثیر افشای سرمایه فکری سبز بر عملکرد مالی شرکت است. فکری سبز از سه بعد تشکیل شده است: سرمایه انسانی سبز، سرمایه ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز. در همین راستا رابطه اجزای سرمایه فکری سبز با عملکرد مالی بر مبنای نوشتارهای تخصصی موجود در این زمینه بررسی و تحلیل شده است.

کلمات کلیدی: افشای سرمایه فکری سبز؛ عملکرد مالی؛ دارایی‌های نامشهود.

مقدمه

اصطلاح «سرمایه فکری سبز» به پارادایم جدیدی اشاره دارد که برگرفته از سرمایه فکری همراه با سطح نگرانی زیست محیطی ابراز شده توسط مشاغل است که می‌تواند بر بهبود عملکرد تاثیر گذارد که این خود نشان دهنده اهمیت دارایی‌های نامشهود در گزارشگری مالی است. جدا از سود، نگرانی‌های زیست محیطی به یکی از محورهای اصلی شرکت تبدیل شده است [۱]. نگرانی‌های زیست محیطی نیز بخشی از مزیت رقابتی است که کسب و کارها باید در نظر بگیرند [۲]. این نوع نگرانی محیطی شرکتی معمولاً به عنوان «مسئولیت اجتماعی شرکت» شناخته می‌شود. ترکیب سرمایه فکری و نگرانی زیست محیطی به نقطه شروع توسعه تحقیقات سرمایه فکری سبز تبدیل شده است. افزایش آگاهی محیطی می‌تواند به کسب و کارها در ایجاد روابط مثبت بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و سه بعد سرمایه فکری سبز، یعنی سرمایه انسانی سبز، سرمایه ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز کمک کند [۳]. شرکت‌ها نه تنها برای اهداف داخلی، بلکه باید به خاطر محیط زیست نیز نوآوری داشته باشند [۴]. به عنوان ارزش کل دارایی‌های نامشهود، دانش، مهارت‌ها و نگرانی‌ها یا نوآوری‌های محیطی در سطوح فردی و شرکتی تعریف می‌شود.

سرمایه انسانی سبز، سرمایه ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز سه بعد سرمایه فکری سبز هستند [۵]. سرمایه فکری سبز ترکیبی طولانی مدت از نگرانی، هوش، دانش، تجربه و اطلاعات کارکنان است [۶]. نه تنها می‌تواند مقررات زیست محیطی سختگیرانه بین المللی را برآورده کند و آگاهی زیست محیطی مصرف کنندگان را افزایش دهد، بلکه مزیت رقابتی نیز به دست آورد [۵]. سرمایه انسانی سبز نشان دهنده قابلیت‌های کارکنان در قالب خلاقیت، نگرش، تجربه و شایستگی کارکنان نسبت به پایداری محیطی است که پایداری کسب و کار شرکت را تشویق می‌کند [۴]. برای سازمان‌های سبز، سرمایه ساختاری شامل تمام دارایی‌های غیر انسانی سازمان، مانند دارایی‌های نامشهود مانند نمودارهای سازمانی، فرآیندهای دستی، روال‌ها و ویژگی‌های فناوری می‌شود [۴]. در حالی که تعریف «سرمایه رابطه‌ای سبز» دارایی است که از دیدگاه مشتریان، تامین کنندگان، سرمایه گذاران و تامین کنندگان ارزیابی می‌شود [۷].

سرمایه فکری سبز فرصتی را برای شرکت‌ها فراهم می‌کند تا بر توسعه محصول پایدار همراه با شیوه‌های تولید سبز تمرکز کنند تا از این طریق، شرکت‌ها بتوانند عملکرد تجاری را با کمک حفظ محیط زیست بهبود بخشند [۸]. پایداری کسب و کار در اندازه گیری عملکرد شرکت مهم است. بر این اساس، چندین اندازه گیری عملکرد وجود دارد که می‌تواند برای ارزیابی اثر سرمایه فکری سبز بر پایداری کسب و کار، یعنی عملکرد اقتصادی، عملکرد اجتماعی، عملکرد زیست محیطی و عملکرد اجتماعی مورد استفاده قرار گیرد [۹].

نتایج چندین مطالعه در مورد این موضوع [۴] نیاز به اطلاعات برای عموم، به ویژه برای شرکت‌های دولتی که فعالیت‌های آنها بیشتر با محیط زیست مرتبط است، افشای آن را ضروری میکند. شرکت‌ها همچنین اهمیت مدیریت ارتباطات با طرف‌های خارجی را به شیوه‌ای سیستماتیک و درعین حال که به سرمایه فکری سبز پایبند هستند، تشخیص می‌دهند. به طور کلی، شرکت‌ها، سرمایه‌گذاران و تحلیل‌گران اطلاعات قابل اعتمادی را می‌خواهند، به ویژه وقتی پای پایداری محیط زیست به میان می‌آید. شرکت‌های معدنی، بخش صنعت داروسازی و صنایع مرتبط با مواد خام شیمیایی از جمله مواردی هستند که به نگرانی‌های محیط زیست محیطی حساس هستند. مطالعات متعددی در مورد افشای سرمایه فکری انجام شده است که نتایج نشان می‌دهد شرکت‌هایی که این کار را انجام می‌دهند ارزش شرکت را به میزان قابل توجهی افزایش می‌دهند [۴]. اگرچه مستقیماً تأثیر سرمایه فکری را بر عملکرد مالی شرکت بررسی می‌کند، نتایج مثبت و تأثیرگذاری دارد [۴]. مطالعات متعددی وجود دارد که هیچ تأثیری را بر عملکرد مالی نشان نمی‌دهد، به عنوان مثال تحقیقات انجام شده در آفریقای جنوبی [۱۰].

تحقیقات در مورد افشای سرمایه فکری سبز هنوز بسیار محدود است [۱۱]. همانطور که تحقیقاتی که فقط افشای سرمایه فکری را مورد بحث قرار می‌دهد [۴]. در همین حال، این شرکت مطمئناً امیدوار است که اطلاعات سرمایه فکری سبز افشا شده در گزارش سالانه مورد استقبال سرمایه‌گذاران و عموم مردم به عنوان مصرف‌کنندگانی باشد که مطمئناً به محیط زیست اهمیت می‌دهند. با این حال، اگر افشای سرمایه فکری سبز در گزارش سالانه شرکت بر بهبود عملکرد شرکت تأثیر داشته باشد، امیدهای شرکت ثابت خواهد شد.

بر این اساس، این مقاله رابطه بین افشای سرمایه فکری سبز و عملکرد مالی را بررسی می‌کند. مقاله حاضر با استفاده از نوشتارهای تخصصی موجود، تأثیر افشای سرمایه‌گذاری سبز بر عملکرد مالی را مورد توجه قرار می‌دهد و از این نظر سعی دارد تا حدی شکاف تحقیقاتی موجود در این زمینه را پوشش دهد.

1. نظریه دیدگاه مبتنی بر سرمایه فکری

این مطالعه از نظریه دیدگاه مبتنی بر سرمایه فکری استفاده می‌کند که بر دارایی‌های نامشهود یا اندازه‌گیری منابع فکری با طبقه بندی آنها به سه دسته سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای متمرکز است [۲]. نظریه سرمایه فکری توسعه و بهبود دیدگاه مبتنی بر منابع است که از نظر تجربی قادر به تعریف مزیت رقابتی یک شرکت نیست و بسیار کلی است. نظریه مبتنی بر منابع که به اختصار RBT نامیده می‌شود، یکی از تئوری‌های پذیرفته شده در حوزه مدیریت استراتژیک است [۱۲].

نظریه مبتنی بر منابع بیان می‌کند که شرکت منابعی دارد که می‌تواند به رقابتی شدن آن کمک کند و بتواند آن را برای دستیابی به عملکرد خوب و پایدار شرکت راهنمایی کند. منابع متعلق به شرکت چیزهای بسیار ارزشمندی و کمیابی هستند که می‌توانند به مزیت رقابتی تبدیل شوند که برای مدت طولانی دوام می‌آورد و تقلید آن آسان نیست [۱۳]. منابع تحت مالکیت باید دارای ویژگی‌های نظریه مبتنی بر منابع یعنی ارزش، نادر بودن، تقلیدناپذیری و بدون منابع جایگزین باشند. نظریه مبتنی بر منابع برای توضیح تحقیقات در مورد سرمایه فکری، به ویژه تئوری در زمینه رابطه بین عملکرد سرمایه فکری بسیار مناسب است. دیدگاه سرمایه فکری در سه دسته اصلی طبقه بندی می‌شود: سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای [۱۴]. با این حال، همراه با توسعه سرمایه فکری، نظریه مبتنی بر منابع دیگر قادر به توضیح تجربی مشخصات دقیق نیست.

سرمایه فکری و ارتباط آن با مزیت رقابتی شرکت، به طوری که نظریه سرمایه فکری مزیت‌های داخلی و خارجی شرکت مناسب تر تلقی می‌شود. نظریه سرمایه فکری را به سه دسته تقسیم می‌کند: سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای. از دیدگاه استراتژیک، سرمایه فکری می‌تواند کلید سود و عملکرد بلندمدت (عملکرد پایداری) مبتنی بر دانش باشد.

2. سرمایه فکری

شناخت سرمایه فکری تلاشی برای افزایش شرکت و مزیت رقابتی است [۱۵]. اصطلاح سرمایه فکری ترکیبی از فکر و سرمایه است که اهمیت دانش را نشان می‌دهد [۴]. از آنجایی که شرکت‌ها معمولاً تنها بر فعالیت‌های مدیریتی خود برای دارایی‌های مشهود و مالی تمرکز می‌کنند، اما همزمان با توسعه و نیازهای شرکت، دارایی‌های نامشهود نیز به کانون جدیدی برای بهبود فعالیت‌های شرکت تبدیل شده‌اند. سرمایه فکری یک مفهوم حسابداری معمولی نیست و تعریف سرمایه فکری تفاوت بین ارزش بازار و ارزش دفتری شرکت ناشی از سرمایه فکری متعلق به شرکت است [۱۶].

مؤلفه های سرمایه فکری توسط چندین محقق تبیین شده است، از جمله، ادوینسون [۴] که بیان می کند سرمایه فکری یک شرکت کل سرمایه انسانی و ساختار سرمایه خود شرکت است، در حالی که ویلیامز [۱۷] بیان می کند که ارزش سرمایه فکری شرکت از کل ساختار سرمایه، سرمایه انسانی و سرمایه مشتری به دست می آید. اما به طور کلی به سه جزء سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه/روابط مشتری تقسیم می شود که در نهایت به عنوان سرمایه رابطه ای شناخته می شود. [۱۸]. سرمایه فکری سبز توسعه سرمایه فکری است که مقررات ملی و بین المللی را در مورد حفاظت از محیط زیست هماهنگ می کند و آگاهی عمومی را از اهمیت حفاظت از محیط زیست افزایش می دهد. به طوری که مفهوم سبز ذاتی سرمایه فکری به یک پارادایم جدید تبدیل می شود. سرمایه فکری فراهم کننده یک پایگاه و یک منبع جدید است که از طریق آن سازمان می تواند به رقابت بپردازد. [۱۹] سرمایه فکری اصطلاحی برای ترکیب دارایی نامشهود بازار، دارایی انسانی و دارایی ساختاری است که سازمان را برای انجام فعالیت هایش توانمند می سازد. به عبارت دیگر سرمایه فکری عبارت است از: جمع دانش اعضای سازمان و کاربرد دانش آنها [۲۰].

تاکید بر سرمایه فکری یک تفاوت اساسی میان عملیات شرکت ها در اقتصاد قدیم و اقتصاد نوین را نشان می دهد که در اقتصاد قدیم ارزش ناشی از دارایی های فیزیکی بود درحالیکه در اقتصاد نوین، ارزش از بکارگیری علم و سرمایه فکری خلق می شود. یکی از مشکلات اساسی سیستم های حسابداری سنتی عدم کفایت و ناتوانی آنها در سنجش و گزارشگری اطلاعات مرتبط با دارایی های نامشهود (از جمله دانش) و ارزش های پنهان شرکت است [۲۱]. بنابراین این پدیده منجر به ایجاد شکاف عظیمی بین ارزش دفتری و ارزش بازار شرکت ها شده است. اختلاف فزاینده مشاهده شده بین ارزش بازار و ارزش دفتری در بسیاری از شرکت ها موجب توجه به بررسی ارزش های گم شده (از دست رفته) از صورت های مالی شده است. محدودیت های صورت های مالی در توضیح ارزش شرکت ناشی از این امر است که منبع ارزش اقتصادی تولید کالای مادی است نه ایجاد سرمایه فکری است [۲۲].

باتوجه به کارهای محققین مختلف، به نظر می رسد که سرمایه فکری ارزش های مخفی باشد که صورت های مالی را مخدوش می کند و چیزی است که سازمان ها را در دستیابی به مزیت های رقابتی سوق می دهد [۲۳]. به علاوه اعتقاد بر آن است که محدودیت های صورت های مالی توضیح دقیق ارزش شرکت را با مشکل مواجه می سازد و این واقعیت را آشکار می کند که این روزها منابع ارزش اقتصادی محصول سرمایه فکری است نه تولیدات کالاهای مادی [۱۵].

سرمایه فکری عامل اصلی ایجاد ارزش در شرکت ها می باشد و شرکت ها در حال حرکت به سمت خلق ارزش از طریق سرمایه فکری موجود در سازمان می باشند در واقع دیدگاه گذشته مدیران در مورد ایجاد ارزش شرکت توسط دارایی های فیزیکی تغییر پیدا کرده است [۱۵]. باتوجه به یافته های که نشان می دهند ارزش بازار شرکت ها در مقایسه با آنچه در دفتر حساب خود ثبت می کنند (ارزش دفتری) تفاوت دارند، به طور عمده در دو دهه گذشته، محققان به دنبال پاسخ به علت این نابرابری هستند. اتفاق نظر وجود دارد که یکی از دلایل تفاوت در ارزش بازار و ارزش دفتری به دلیل دارایی های نامشهودی است که در ترازنامه شرکت ها گنجانده نشده است. یکی از این دارایی های نامشهود، سرمایه فکری است. سرمایه فکری یکی از مباحث نوظهور در حسابداری شرکت ها است و هنوز در حال سیر تکاملی است، بنابراین تعریف جامع و کاملی از آن وجود ندارد مسئله اصلی در اینجا این است که روش خاصی برای اینکه بتوان ساختارهای سرمایه فکری را در قالب اعداد و ارقام بیان کرد وجود ندارد تا بتوان به کمک آن تفاوت بین ارزش دفتری و ارزش بازار شرکت را بررسی نمود و دیگر اینکه بررسی تاثیر سرمایه فکری بر ارزش شرکت دشوار است چون درآمدهای شرکت از منابع مشهود و نامشهود یا ترکیبی از هر دو می باشد [۲۳].

1.2. ویژگی های سرمایه فکری

با وجود شباهت سرمایه فکری با دارایی های مشهود، در توانایی بالقوه برای ایجاد جریان های نقدی آتی، ویژگی هایی که سرمایه فکری را از این دارایی ها متمایز می کنند، عبارتند از: سرمایه فکری، دارایی های غیررقابتی هستند. برخلاف دارایی های فیزیکی که فقط می توانند برای انجام یک کار به خصوص در یک زمان خاص مورد استفاده قرار گیرند، سرمایه های فکری را میتوان به طور همزمان برای چند امر خاص به کار گرفت. برای مثال، سیستم پشتیبانی از مشتری امکان حمایت از هزاران مشتری را در یک زمان خاص فراهم کند [۲۴]. این توانایی یکی از مهم ترین معیارهای برتری دارایی های فکری بر فیزیکی است. سرمایه انسانی و سرمایه رابطه ای قابلیت تبدیل شدن به مالکیت شخصی ندارند بلکه باید بین کارکنان و مشتریان و تامین کنندگان مشترک باشد. بنابراین رشد این نوع از دارایی ها نیاز به مراقبت و توجه دارد [۲۵].

در اقتصاد دانش محور، از سرمایه فکری به منظور ایجاد ارزش برای سازمان استفاده می شود و امروزه نقش سرمایه های فکری در ایجاد ارزش برای سازمانها و شرکت ها و واحدهای تجاری بسیار بیشتر از نقشی است که سرمایه مالی در واحدها ایفا می کند. بسیاری از صاحب نظران حوزه مدیریت به این نکته باور

دارند که سرمایه فکری و نیروی انسانی با کیفیت و دانش محور، عامل اصلی بهره‌وری و خلاقیت در سازمانی است که می‌تواند با ایده‌های خود فرآیندهای جدیدی را خلق و کارآفرینی سازمانی را در سازمان تشویق کند که در نهایت باعث افزایش مزیت رقابتی سازمان خواهد شد [۲۶].

اولین مؤلفه آن، سرمایه انسانی سبز است که دامنه آن شامل: دانش، خرد، مهارت، تخصص، اطلاعات و تجربه کارکنان مرتبط با ایمنی و حفاظت از محیط زیست است [۵]. اما شکل عمل انسانی، مربوط به نگرانی‌های زیست محیطی می‌تواند شامل نوآوری برای کنترل آلودگی با صرفه جویی در انرژی و حفاظت از اکوسیستم اطراف شرکت باشد [۸]. مؤلفه دوم، سرمایه ساختاری سبز: مجموع توانایی‌ها، تعهدات، سیستم‌های مدیریت دانش، سیستم‌های پاداش، سیستم‌های فناوری اطلاعات، پایگاه داده، مکتب‌سیسم‌های مدیریتی، فرآیندهای عملیاتی، فلسفه‌های مدیریتی، فرهنگ‌های سازمانی، تصاویر شرکتی، حق ثبت اختراع، حق چاپ، علائم تجاری و غیره است. درمورد حفاظت از محیط زیست با نوآوری سبز در یک شرکت [۵]. مؤلفه سوم، سرمایه رابطه‌ای سبز: مجموع تعاملات شرکت با مشتریان، تامین‌کنندگان، شبکه‌های عضویت و شرکا در مورد مدیریت محیطی شرکت و نوآوری سبز است [۲۷]. این تحقیق همچنین مربوط به نظریه مبتنی بر منابع است که به اختصار RBT نامیده می‌شود و یکی از تئوری‌های پذیرفته شده در حوزه مدیریت استراتژیک است [۱۲].

نظریه مبتنی بر منابع بیان می‌کند که شرکت منابعی دارد که می‌تواند به رقابتی شدن آن کمک کند و بتواند آن را برای دستیابی به عملکرد خوب و پایدار شرکت راهنمایی کند. منابع متعلق به شرکت چیزهای بسیار با ارزش و کمیابی هستند که می‌توانند مزیت رقابتی باشند که برای مدت طولانی دوام خواهند داشت و تقلید آن آسان نیست [۱۳]. منابع تحت مالکیت باید دارای ویژگی‌های نظریه مبتنی بر منابع، یعنی ارزش و نادر بودن باشند. آنها را نمی‌توان تقلید کرد و هیچ منبع جایگزینی وجود ندارد. نظریه مبتنی بر منابع برای توضیح تحقیقات در مورد سرمایه فکری، به ویژه در زمینه رابطه بین عملکرد سرمایه فکری بسیار مناسب است. دیدگاه سرمایه فکری به سه دسته اصلی طبقه بندی می‌شود: سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای [۱۴]. نظریه سیگنالیک با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی بین دو طرف که در محیط‌های اجتماعی به وجود می‌آیند سروکار دارد. یک سیگنال می‌تواند یک عمل قابل مشاهده یا یک ساختار مشاهده شده باشد که برای نشان دادن ویژگی نامرئی سیگنال دهنده استفاده می‌شود. ارسال یک سیگنال معمولاً بر اساس این فرض که باید با نشان دادن کیفیت بهتر در مقایسه با رقبای خود برای سیگنال دهنده سودمند باشد. تئوری سیگنالیک بر اهمیت اطلاعات منتشر شده توسط شرکت در مورد تصمیمات سرمایه گذاری طرف‌های خارج از شرکت که اطلاعات، سوابق یا توصیفات گذشته و بقای آینده شرکت را ارائه می‌دهد، تاکید می‌شود [۱۲]. اطلاعات ارائه شده به سرمایه‌گذاران در گزارش سالانه است. افشای داوطلبانه سرمایه فکری سبز یکی از مؤثرترین رسانه‌ها برای شرکت‌ها خواهد بود تا کیفیت نگرانی‌های زیست محیطی شرکت را که تمرکز اصلی مزیت رقابتی شرکت است، نشان دهد.

افشای اطلاعات سرمایه فکری در صورت‌های مالی شرکت، سیگنالی به سرمایه‌گذاران بالقوه در مورد دارایی‌های نامشهود متعلق به شرکت است و اسپنس [۲۸] سیگنال را به عنوان یک فعالیت یا ویژگی، عمدی یا غیر عمدی، تعریف می‌کند که می‌تواند باورها را تغییر دهد یا اطلاعات را به دیگران منتقل کند. تئوری مشروعیت بر این فرض تکیه دارد که بین شرکت و جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند «قرارداد اجتماعی» وجود دارد. قرارداد اجتماعی بخشی از انتظارات جامعه از شرکت در مورد نحوه عمل آن است و شرکت را ملزم به پاسخگویی به محیط می‌کند [۱۲]. براین اساس تئوری مشروعیت شرکت‌ها را تشویق می‌کند تا قابلیت‌های سرمایه فکری خود را به ویژه در این تحقیق، یعنی سرمایه فکری سبز، در صورت‌های مالی سالانه شرکت نشان دهند تا از جامعه برای ثروت و عملکرد مالی شرکت مشروعیت کسب کنند.

2.2. دلایل اندازه‌گیری سرمایه فکری

شرکتها به دلایل متعدد تمایل به اندازه‌گیری سرمایه فکری دارند که پنج دلیل عمده آنها عبارتند از:

۱. اندازه‌گیری سرمایه فکری می‌تواند به تدوین استراتژی جاری برای یک سازمان کمک کند.
۲. سازمان با شناسایی و توسعه سرمایه فکری اش می‌تواند یک مزیت رقابتی را بدست آورد.
۳. ایجاد شاخص‌های کلیدی عملکرد که به ارزیابی استراتژی کمک خواهد کرد.

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

۴. استفاده از ارزیابی غیر مالی سرمایه فکری می تواند به طرح های باز پرداخت و پاداش شرکت ارتباط داده شود.

۵. ارتباط با سهامداران خارجی که دارایی های فکری شرکت ها را در اختیار دارند. [۲۶]

3. عملکرد مالی شرکت و عوامل مؤثر بر آن

معیار مناسب عملکرد شرکت، معیاری است که به میزان ثروت اضافی که شرکت برای سهامدارانش ایجاد میکند، توجه خاصی داشته باشد و افراد را در تصمیم گیری های مربوط به ایجاد ارزش یاری کند [۲۹]. بنابراین نسبت های مالی مفیدترین شاخص برای ارزیابی عملکرد و وضعیت مالی شرکت ها هستند [۳۰].

در این راستا، معیارهای ارزیابی عملکرد مالی، با توجه به مفاهیم حسابداری، به دو دسته تقسیم می شود: دسته اول بر اساس اطلاعات حسابداری و دسته دوم بر اساس اطلاعات حسابداری و اطلاعات بازار است. عملکرد مالی مبتنی بر مفاهیم حسابداری را می توان با عوامل مانند کیوتوبین، سود، رشد سود، بازده فروش، سود تقسیمی، جریان های نقدی، سود هر سهم، و نسبت های مالی شامل نرخ بازده سرمایه (ROA)، بازده حقوق صاحبان سهام (ROI)، نسبت قیمت به درآمد P/E و نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری سهام اندازه گیری [۳۱]. بررسی انجام شده مبین استفاده از معیارهای متفاوتی برای اندازه گیری عملکرد در پژوهش های گذشته است.

با توجه به دیدگاه های مختلف در مورد عملکرد مالی، می توان آن را فرآیندی پیچیده، برنامه ریزی شده برخلاف متون آزمایشی رسمی، هوشیارانه و هدفمند، تعاملی و پویا، مستمر و مداوم، متحول و رشد یابنده و متأثر از شالوده و منابع فرهنگی مورد استفاده شرکت ها و سازمان ها دانست. اساسی ترین متغیرهای مؤثر بر عملکرد مالی شامل: سرمایه فکری، مسئولیت اجتماعی، نوآوری، مالکیت نهادی، گرایش کارآفرینانه، یادگیری سازمانی، ترکیب منابع انسانی، مدیریت استراتژیک، فرهنگ سازمانی، هوشمندی و... می باشد [۳۲].

شواهد زیادی نشان می دهد که بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت ها رابطه مثبتی وجود دارد. پژوهش بونتیس [۱۸] در کانادا و پژوهش های بونتیس و همکاران [۳۳] در مالزی نشان داد، بین عناصر سرمایه فکری (انسانی، ساختاری، مشتری) با عملکرد صنایع همبستگی مثبتی وجود دارد. سرمایه انسانی صرف نظر از نوع صنعت بر عملکرد شرکت اثر دارد. سرمایه ساختاری و سرمایه مشتری با عملکرد مالی رابطه مثبت دارد. اهمیت سرمایه فکری در آن است که ارزش بازار و قیمت سهام شرکت ها فقط به دارایی مشهود بستگی ندارد، بلکه به دارایی های نامشهودی مانند سرمایه فکری نیز وابسته است [۳۲]. نسبت سودآوری به طور گسترده به عنوان یکی از معیارهای سنجش عملکرد شرکت مورد استفاده قرار گرفته است. تا به حال، تعریف اندازه گیری عملکرد شرکت، از جمله عملکرد مالی شرکت، هنوز کاملاً متنوع است، اما به طور کلی بیان می کند که عملکرد مالی را می توان از نسبت های مالی که سطح بازده بازار شرکت را نشان می دهند، ارزیابی کرد [۱۰].

۴. سرمایه فکری سبز و عملکرد مالی

این دیدگاه که سودآوری معیاری برای سنجش عملکرد شرکت است، زمانی بسیار منطقی می شود که عملکرد سرمایه فکری بر سودآوری تاثیر بگذارد. سرمایه فکری یک دارایی مهم برای یک شرکت برای داشتن مزیت رقابتی است [۱۴]. اعتقاد بر این است که عملکرد برتر سرمایه فکری متعلق به شرکت بر عملکرد مالی (سودآوری) تاثیر می گذارد. هرچه عملکرد سرمایه فکری بالاتر باشد، عملکرد مالی بهتری خواهد داشت و اعتقاد بر این است که شرکت قادر است تمام منابع خود را به طور کارآمد مدیریت کند.

تعدادی از مطالعات تجربی ثابت کرده اند که عملکرد سرمایه فکری بر سودآوری تاثیر می گذارد. نتایج آزمون رابطه بین عملکرد سرمایه فکری و عملکرد مالی که توسط GR (رشد درآمد)، ROA (نرخ بازده دارایی ها)، M/B (نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری)، ROE (رشد درآمد) و بهره وری کارکنان اندازه گیری شده است نشان می دهد که عملکرد سرمایه فکری تاثیر مثبتی بر عملکرد مالی شرکت برای حال و آینده شرکت دارد [۱۵].

ISC
۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
MCII-conf.ir

و همچنین تحقیقات انجام شده با استفاده از شرکت های اندونزی که نشان داد عملکرد سرمایه فکری تاثیر مثبتی بر عملکرد مالی شرکت دارد [۳۴].

به طور خاص، افشای سرمایه فکری می تواند ابزار بسیار مؤثری برای شرکت ها باشد تا به دلیل اهمیت سرمایه فکری برای خلق ثروت در آینده، علامت تعالی کیفیت باشد [۳۵]. به خصوص برای شرکت هایی که دارای پایه سرمایه فکری قوی هستند، افشای سرمایه فکری قادر است شرکت های با کیفیت پایین را متمایز کند [۳۶].

مؤلفه سرمایه فکری سبز به طور کلی از سه چیز تشکیل شده است: سرمایه انسانی سبز، سرمایه ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز. فرضیه های مطرح شده در این پژوهش به شرح زیر است: سرمایه انسانی سبز شرکت بر مزیت رقابتی شرکت تاثیر مثبت دارد.

چن و همکاران [۳۷] و کارکنانی که دانش، مهارت، توانایی، تجربه، نگرش، خرد، خلاقیت و تعهد به حفاظت از محیط زیست یا نوآوری سبز دارند، می توانند به شرکت ها در کسب مزیت رقابتی کمک کنند [۳۸]. مطالعات زیادی در رابطه با ابعاد سرمایه انسانی سبز انجام شده است که بر پایداری کسب و کار تاثیر می گذارد، اما نتایج نشان می دهد که سرمایه انسانی سبز تاثیری بر پایداری کسب و کار ندارد [۶] در حالی که سرمایه انسانی سبز ارتباط مثبتی با نوآوری اجتماعی دارد [۳۹]. سرمایه انسانی سبز اثر مثبتی بر عملکرد محیطی دارد [۴۰]. با این حال، اگر مدیریت منابع انسانی واسطه باشد، سرمایه انسانی سبز رابطه مثبتی با عملکرد محیطی خواهد داشت [۹]. تحقیقات در مورد تاثیر و رابطه سرمایه انسانی سبز بر عملکرد مالی هنوز بسیار محدود است، اما نتایج هنوز نشان می دهد که هیچ تاثیر مستقیمی بین سرمایه انسانی سبز و عملکرد مالی وجود ندارد [۴۱]. با این حال، تحقیقاتی که فقط از سرمایه انسانی استفاده می کنند تاثیر قابل توجهی بر عملکرد مالی دارند [۴].

ابعاد سرمایه ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز به طور مثبت تحت تاثیر مسؤلیت اجتماعی شرکت قرار دارند [۱]. با این حال، ابعاد ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز هیچ تاثیری بر پایداری کسب و کار ندارند [۶]. در همین حال، ابعاد ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز نیز بر نوآوری اجتماعی تاثیر می گذارند [۳۹]. تحقیقات در مورد ابعاد ساختاری سبز و سرمایه رابطه ای سبز در مورد عملکرد مالی هنوز به طور مستقیم بررسی نشده است، بنابراین نتایج رابطه بین ابعاد ساختاری سبز و عملکرد مالی را نمی توان نشان داد، حتی اگر توسط نوآوری اجتماعی تعدیل شده باشد [۴۲].

افزایش عملکرد شرکت در شرکت هایی که دارای خصوصیات مالکیت خانوادگی هستند [۴] و همچنین نتایج تحقیقات انجام شده در رابطه با کیفیت صورت های مالی که نشان می دهد. شرکت هایی که دارای مالکیت خانوادگی هستند. شخصیت ها صورت های مالی با کیفیت بهتری دارند [۴۳]. تحقیقاتی که نشان می دهد مالکیت خانواده تاثیر مثبتی بر سرمایه فکری دارد [۴]. تحقیقات انجام شده با مالکیت خانواده که مستقیماً با افشای سرمایه فکری مرتبط است، یک رابطه منفی را نشان می دهد [۴۴].

نتیجه گیری:

در دهه های اخیر، شرکت ها شروع به درک اهمیت مدیریت سیستماتیک ارتباطات خارجی و درک وجود سرمایه فکری کرده اند. مطالعات مختلف در مورد تقاضای سرمایه گذاران و تحلیل گران مالی برای اطلاعات نشان می دهد که بین نوع اطلاعات موجود در صورت های مالی سالانه شرکت و نوع اطلاعات مورد انتظار بازار تفاوت اساسی وجود دارد.

در حال حاضر، بازار جهانی به اهمیت اطلاعات در مورد نگرانی های محیطی شرکت ها از فعالیت های عملیاتی شرکت تا محصولات تولید شده توسط شرکت قبل از رسیدن به دست مصرف کنندگان پی برده است. به طور کلی، شرکت ها، سرمایه گذاران و تحلیل گران مالی انتظار اطلاعات قابل اعتمادی را دارند. به عنوان مثال، کیفیت مدیریت، که شامل منابع انسانی است که دارای مهارت ها و تجربه کافی و منحصر بفرد و یکپارچگی نسبت به شرکت و محیط است. روابط با مصرف کنندگان نیز اطلاعات بسیار مهمی است که امروزه علاوه بر صورت های مالی توسط شرکت ها افشا می شود.

تحقیقات در مورد افشای سرمایه فکری سبز هنوز بسیار اندک انجام شده است، اما بر اساس تحقیقات قبلی که افشای سرمایه فکری را بررسی می‌کند، که تمایل دارد بر ارتباط ارزشی شاخص‌های سرمایه فکری خاص تر از جمله هزینه‌ی تحقیق، توسعه، تبلیغات، ثبت اختراع تمرکز دارند. برندها، رضایت مشتری، شایستگی منابع انسانی متعلق به شرکت و نحوه سرمایه‌گذاری فکری به عنوان دارایی نامشهود متعلق به شرکت هستند. اگرچه تحقیقات در مورد افشای سرمایه فکری سبز هنوز بسیار محدود است، این مطالعه از صورت‌های مالی به عنوان منبع داده استفاده می‌کند، زیرا به راحتی به دست می‌آیند، همه شرکت‌ها صورت‌های مالی سالانه را گزارش می‌کنند و عموم سرمایه‌گذار و دولت به عنوان سیاست‌گذار می‌توانند به این اطلاعات مالی دسترسی داشته باشند. بیانیه‌های عمومی تحلیل محتوا تقریباً همیشه برای اندازه‌گیری سطح افشای سرمایه فکری استفاده می‌شود. این روش شامل کدگذاری اطلاعات کمی و کیفی به دسته‌های از پیش تعریف شده به منظور به دست آوردن الگوهای در ارائه و گزارش اطلاعات است. این روش در تعیین عوامل مؤثر بر محتوای گزارش‌های منتشر شده سیستماتیک، عینی و قابل اعتماد در نظر گرفته می‌شود و می‌توان از آن در نتیجه‌گیری مناسب استفاده کرد [۳۵]. یکی از معایب اطلاعات کیفی در مورد سرمایه فکری این است که توضیحات بسیار کمی برای اندازه‌گیری آن وجود دارد.

همچنین در مورد علل تفاوت در سطح افشای سرمایه فکری بین شرکت‌ها تحقیق انجام نشده است، اما تحقیقاتی بین انواع صنعت در بکارگیری سرمایه فکری انجام شده است. این پژوهش این مزیت را دارد که مبنایی برای تحقیقات آتی در زمینه توسعه تحقیقات در زمینه سرمایه فکری سبز است.

تحقیقات انجام شده بروی ۵۸ شرکت شامل فورچون ۵۰۰ در مورد شیوه‌های افشای سرمایه فکری در گزارش سالانه شرکت به مدت ۵ سال نشان داد که فراوانی افشای اطلاعات در مورد برندها و فرآیندهای اختصاصی در طول دوره مشاهده افزایش یافته است [۴۵]. در تحقیق مورد بررسی، عواملی که باعث افشای سرمایه فکری می‌شوند، استقلال هیئت مدیره، سن شرکت، اهرم و اندازه شرکت است که همه آنها به طور قابل توجهی با سرمایه فکری مرتبط هستند. تحقیقاتی که نشان می‌دهد افشای سرمایه فکری توسط استقلال هیئت مدیره و اهرم در شرکت‌های بزرگ و شرکت‌های کوچک این رابطه را نشان نمی‌دهد [۴۶].

منابع

- [۱] Chang, C. H., & Chen, Y. S. (2012). The determinants of green intellectual capital. *Management Decision*, 50(1), 74–94. <https://doi.org/10.1108/00251741211194886>
- [۲] Yusoff, Y. M., Omar, M. K., & Kamarul Zaman, M. D. (2019). Practice of green intellectual capital. Evidence from Malaysian manufacturing sector. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 469(1), 012008. <https://doi.org/10.1088/1757-899X/469/1/012008>
- [۳] Jirakraisiri, J., Badir, Y. F., & Frank, B. (2021). Translating green strategic intent into green process innovation performance: The role of green intellectual capital. *Journal of Intellectual Capital*, 22(7), 43–67. <https://doi.org/10.1108/JIC-08-2020-0277>
- [۴] Sutrisna Sukirman, Anna., & Dianawati, Wiwiek. (2023). Green intellectual capital and financial performance: The moderate of family ownership. *Cogent Business & Management*, 10:1, 2200498, <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2200498>
- [۵] Chen. (2008). The positive effect of green intellectual capital on competitive advantages of firms. *Journal of Business Ethics*, 77(3), 271–286. <https://doi.org/10.1007/s10551-006-9349-1>
- [۶] Ullah, H., Wang, Z., Mohsin, M., Jiang, W., & Abbas, H. (2022). Multidimensional perspective of green financial innovation between green intellectual capital on sustainable business: The case of Pakistan. *Environmental Science and Pollution Research*, 29(4), 5552–5568. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-15919-7>
- [۷] Xi, M., Fang, W., & Feng, T. (2022). Green intellectual capital and green supply chain integration: The mediating role of supply chain transformational leadership. *Journal of Intellectual Capital*. <https://doi.org/10.1108/JIC-12-2021-0333>
- [۸] Yusliza, M., Yi, J., Tanveer, M. I., Ramayah, T., Noor, J., & Muhammad, Z. (2020). A structural model of the impact of green intellectual capital on sustainable performance. *Journal of Cleaner Production*, 249, 119334. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.119334>

[۹] Yong, J. Y., Yusliza, M. Y., Ramayah, T., Farooq, K., & Tanveer, M. I. (2022). Accentuating the interconnection between green intellectual capital, green human resource management and sustainability. Benchmarking. <https://doi.org/10.1108/BIJ-11-2021-0641>

[۱۰] Firer, S., & Williams, S. M. (2003). Intellectual capital and traditional measures of corporate performance. *Journal of Intellectual Capital*, 4(3), 348–360. <https://doi.org/10.1108/14691930310487806>

[۱۱] Bozzolan, S., Favotto, F., & Ricceri, F. (2003). Italian annual intellectual capital disclosure an empirical analysis. *Journal of Industrial Engineering and Management*, 4(4), 543–558. <https://doi.org/10.1108/14691930310504554>

[۱۲] Ulum, I. (2005). Intellectual capital disclosure: Suatu analisis dengan four way numerical coding system. *Jurnal Akuntansi Auditing Indonesia*, 19(1), 39–50. <https://doi.org/10.20885/jaai.vol19.iss1.art4>

[۱۳] Ulum, I., Rizqiyah, R., & Jati, A. W. (2016). Intellectual capital performance: A comparative study between financial and non-financial industry of Indonesian biggest companies. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(4), 1436–1439.

[۱۴] Pulic, A. (2004). Intellectual capital- does it create or destroy value? *Measuring Business Excellence*, 8(1), 62–68. <https://doi.org/10.1108/13683040410524757>

[۱۵] Chen, M. S., Cheng, S. -J., & Hwang, Y. (2005). An empirical investigation of the relationship between intellectual. *Journal of Intellectual Capital*, 6(2), 156–176. <https://doi.org/10.1108/14691930510592771>

[۱۶] Mouritsen, J., & Thorbjørnsen, S. (2004). Intellectual capital and new public management Reintroducing enterprise. *The Learning Organization*, 11(4/5), 380–392. <https://doi.org/10.1108/09696470410538279>

[۱۷] Williams, S. M. (2001). Is intellectual capital performance and disclosure practices related? *Journal of Intellectual Capital*, 2(3), 192–203. <https://doi.org/10.1108/14691930110399932>

[۱۸] Bontis, N. (1998). Intellectual capital: An exploratory study that develops measures and models. *Management Decision*, 36(2), 63–76. <https://doi.org/10.1108/00251749810204142>

[۱۹] سینایی، حسنعلی، حاجی پور، بهمن، طاهری، خدیجه. (۱۳۹۰). بررسی ارتباط بین سرمایه فکری و عملکرد شرکت، پژوهش نامه مدیریت تحول، سال سوم، شماره پنجم.

[۲۰] Ghlichli, B., & Moshabaki, a. (2006). “The role of social capital in intellectual capital”, *Journal of Knowledge Management*, 19(57), 125-147.

[۲۱] دستگیر، محسن، و محمدی، کامران. (۱۳۸۸). سرمایه فکری: گنج تمام نشدنی سازمان. تدبیر، (۲۱۴)، ۲۸-۳۴. SID. <https://sid.ir/paper/464683/fa>

[۲۲] Maditinos, D., Chatzoudes, D., Tsairidis, Ch., Theriou, T., (2011) “The impact of intellectual capital on firms’ market value and financial performance”, *Journal of Intellectual Capital* Vol. 12 No. 1, 011pp. 132-151

[۲۳] پورزمانی، زهرا، جهانشاد، آریتا، محمودآبادی، علی. (۱۳۹۱). تاثیر سرمایه فکری بر ارزش بازار و عملکرد مالی، فصلنامه بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۹، شماره دوم.

[۲۴] دستگیر، محسن، عرب صالحی، مهدی، امین جعفری، رضیه، اخلاقی، حسنعلی. (۱۳۹۲). تاثیر سرمایه فکری بر عملکرد مالی شرکت، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ششم، شماره بیست و یکم.

[۲۵] خضری، سمانه. (۱۳۹۰). شناسایی و رتبه بندی شاخص های ارزیابی سرمایه فکری در دانشگاه با استفاده از تکنیک های FANP و FTOPSIS مطالعه موردی دانشگاه آزاد اسلامی استان یزد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی یزد.

[۲۶] شمسی، سمیه. (۱۳۹۹). سرمایه فکری، فصلنامه رهیافتی در مدیریت بازرگانی، دوره اول، شماره دوم.

[۲۷] Ghosh, A., & Haque, S. (2022). Can the components of green intellectual capital influence employee green behavior? An empirical analysis on Indian energy sector using the partial least squares method. *Journal of Intellectual Capital*. <https://doi.org/10.1108/JIC-10-2021-0284>

[۲۸] Spence, M. (1973). Job market signaling author (s): Michael Spence published by: Oxford University Press Stable. The Quarterly Journal of Economics, 87(3), 355–374. <https://doi.org/10.2307/1882010>

[۲۹] یحیی زاده، محمود، ابونوری، اسماعیل، آبادیان، مریم. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین ارزش افزوده اقتصادی و نسبت‌های سودآوری با ارزش بازار سهام شرکت‌های صنعت خودرو در ساخت قطعات ایران. فصلنامه بورس اوراق بهادار تهران، سال دوم، شماره شش.

[۳۰] Ertuğrul, İ. & Karakaşoğlu, N. (2009) Performance evaluation of Turkish cement firms with fuzzy analytic hierarchy process and TOPSIS methods. Expert Systems with Applications, 36(1): 702-715.

[۳۱] صالحی، مهدی، عنایتی، غلامرضا، جوادی، پریسا. (1392). بررسی رابطه بین سرمایه فکری و ارزش افزوده اقتصادی با عملکرد مالی شرکت‌های دارویی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار حسابداری سلامت ۲(۲) ۷۶-۱۰۱. doi: 10.30476/jha.2013.16901

[۳۲] تیموری، محمود، حسینی دستگرد، معصومه. (۱۳۹۷). تحلیل جامعه‌شناسی عوامل مؤثر بر عملکرد مالی سازمان‌ها و شرکت‌ها در ایران با رویکرد فراتحلیل. دوفصلنامه جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، سال هفتم، شماره اول.

[۳۳] Bontis, N., Chua Chong Keow, W., & Richardson, S. (2000) Intellectual capital and business performance in Malaysian industries, Journal of intellectual capital, 1(1): 85-100.

[۳۴] Basuki, T., & Kusumawardhani, T. (2012). Intellectual capital, financial profitability, and productivity: An exploratory study of the Indonesian pharmaceutical industry. Asian Journal of Business and Accounting, 5(2), 41–68.

[۳۵] Guthrie, J., & Petty, R. (2000). Intellectual capital: Australian annual reporting practices. Journal of Intellectual Capital, 1(3), 241–251. <https://doi.org/10.1108/14691930010350800>.

[۳۶] An, Y., Davey, H., & Eggleton, I. R. C. (2011). Towards a comprehensive theoretical framework for voluntary IC disclosure. Journal of Intellectual Capital, 12(4), 571–585. <https://doi.org/10.1108/14691931111181733>.

[۳۷] Chen, Y., Lai, S., & Wen, C. (2006). The influence of green innovation performance on corporate advantage in Taiwan. Journal of Business Ethics, 67, 331–339. <https://doi.org/10.1007/s10551-006-9025-5>.

[۳۸] Anik, S., & Sulistyono, H. (2021). The role of green intellectual capital and green innovation on competitive advantage of SMEs. International Journal of Learning and Intellectual Capital, 18(1), 28. <https://doi.org/10.1504/IJLIC.2021.113662>

[۳۹] Sheikh, A. M. (2021). Green intellectual capital and social innovation: The nexus. Journal of Intellectual Capital. <https://doi.org/10.1108/JIC-11-2020-0361>

[۴۰] Mansoor, A., Jahan, S., & Riaz, M. (2021). Does green intellectual capital spur corporate environmental performance through green workforce? Journal of Intellectual Capital, 22(5), 823–839. <https://doi.org/10.1108/JIC-06-2020-0181>

[۴۱] Maaz, M. A. M., Ahmad, R., & Abad, A. (2022). Antecedents and consequences of green supply chain management practices: A study of Indian food processing industry. Benchmarking, 29(7), 2045–2073. <https://doi.org/10.1108/BJ-01-2021-0026>

[۴۲] Mensah, Y. A., & Tang, L. (2021). The relationship among green human capital, green logistics practices, green competitiveness, social performance and financial performance. Journal of Manufacturing Technology Management, 32(7), 1377–1398. <https://doi.org/10.1108/JMTM-11-2020-0441>

[۴۳] Shiri, M. M., Salehi, M., Abbasi, F., & Farhangdoust, S. (2018). Family ownership and financial reporting quality: Iranian evidence. Journal of Family Business Management, 8(3), 339–356. <https://doi.org/10.1108/JFBM-09-2017-0026>

[۴۴] Mubarik, S., Naghavi, N., & Mubarik, M. F. (2019). Governance-led intellectual capital disclosure: Empirical evidence from Pakistan. Humanities and Social Sciences Letters, 7(3), 141–155. <https://doi.org/10.18488/journal.73.2019.73.141.155>

[۴۵] Abdolmohammadi, M. J. (2005). Intellectual capital disclosure and market capitalization. Journal of Intellectual Capital, 6(3), 397–416. <https://doi.org/10.1108/14691930510611139>

[۴۶] White, G., Lee, A., & Tower, G. (2007). Drivers of voluntary intellectual capital disclosure in listed biotechnology companies. Journal of Intellectual Capital, 8(3), 517–537. <https://doi.org/10.1108/14691930710774894>

 ۰۱۲۲۰-۵۹۴۰۴

نخستین کنفرانس ملی

چالش‌ها و راهکارهای نوین در مدیریت، حسابداری و صنعت بیمه

زمان برگزاری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۰
 MCII-conf.ir

مرکز آشنایی با کاربردهای نوین در صنعت بیمه

MCI-CONF-IR